

Úvod

Nedlouho poté, co v roce 2012 vyšla v nakladatelství Filosofia kniha rozhovorů s českými politickými teoretiky, *Krise a politické křižovatky*,¹ vznikl nápad se z oblasti teorie tentokrát přesunout do praxe.

Nabízela se opět možnost zopakovat formát „Krise“ – tedy udělat desítku kratších rozhovorů s českými politiky. Na první překážku se ale narazilo hned na počátku, při výběru jmen. Zvažování politici se totiž co do délky a významu svého působení často citelně odlišovali. Časem tedy převládla myšlenka udělat rozhovorů méně, ale zato obšáhlejších. Pětadvacáté výročí sametové revoluce přímo nabádalo se ohlédnout za událostmi nejen 17. listopadu, ale i oněch uplynulých pětadvaceti let. Záměrem bylo vybrat ty nejvýznamnější osobnosti, které formovaly českou politickou scénu v podstatě od jejího vzniku: Václav Klaus, Petr Pithart, Pavel Rychetský a Miloš Zeman byli jasná volba. Mezi šedí stranických funkcionářů a politických pretendentů, o kterých ostatně mluví jak P. Rychetský, tak M. Zeman, lze tuto

¹ Rovenský, J. a kol., *Krise a politické křižovatky. Rozhovory s českými politickými teoretiky*, Filosofia, Praha 2012.

čtveřici s klidným svědomím označit za státníky. Jde nejen o lidi, kteří zastávali či stále ještě zastávají nejvýznamnější ústavní funkce v ČR, ale také o osobnosti, které v české společnosti zanechaly nemsazatelnou stopu. V tomto smyslu lze namítnout, že chybí výpověď Václava Havla, nicméně i on je v knize rozhovorů silně zastoupen v četných vzpomínkách čtveřice dotazovaných.

Svou strukturou se rozhovory podobají, každý z nich je rozdělen do tří oddílů. První část, část chronologická, se skládá ze vzpomínek na revoluci v roce 1989 a na klíčové milníky novodobých československých a zejména českých dějin – jako je rozpad Československa, hospodářská transformace, vstup do Evropské unie a členství v ní aj. Druhá část se týká pětadvaceti let budování demokracie, od jejího zrození v prvotních porodních bolestech až po palčivá témata současnosti. Konečně třetí část se zaměřuje na jednotlivé aktéry a jejich roli v politice a ve společnosti, jejich osobní zkušenosti, vzpomínky i naděje.

Čtenář si všimne, že některé otázky se opakují, což je ale záměrné. Výpovědi V. Klause, P. Pítharta, P. Rychetského a M. Zemana totiž dokazují, jak odlišné může být vnímání a chápání klíčových událostí a nakolik rozdílné může být i vnímání toho, co je vlastně klíčové. Čtveřice se tak zamýšlí nejen nad událostmi novodobých politických dějin, jakými byla Česko-německá deklarace, vstup do Severoatlantické aliance, opoziční smlouva, přímá volba prezidenta, ale i nad náladami v české společnosti, vyjádřenými například úpadkem tradičních politických stran a jejich nahrazováním novými hnutími, nad komunistickou minulostí i přítomností, významem Benešových dekretů či nad odkazem V. Havla. Právě rozdílné pohledy na události ukazují, že neexistuje jedna univerzální pravda a dějiny rozhodně nejsou černobílé.

Dilema, podle jakého klíče rozhovory řadit, jsem se rozhodl vyřešit co nejjednodušeji, tedy abecedně podle příjmení. Ve výsledku to strukturu publikace, myslím, jen pomohlo. Kniha tak začíná rozhovorem s Václavem Klausem, tedy člověkem, který působil v politice nepřetržitě od listopadu 1989 a jehož hlas je slyšet dodnes. Na to, aby ujistil čtenáře, že Václav Klaus je stále Václav Klaus, stačí bývalé hlavě státu jen pár řádek. Svou autentičnost ostatně potvrzuje každou ze svých odpovědí i názory, o kterých si mnozí z nás myslí,

že je důvěrně známe, ať už se to týká životního prostředí, Evropské unie či role národního státu a tradičních politických stran. Jenže při hlubším čtení se nezdá, že druhého českého prezidenta neznáme tak dobře, jak jsme si možná mysleli. Skutečnost, že V. Klaus už není hlavou státu, mu dnes umožňuje vzpomínat na události a jejich aktéry mnohem otevřeněji a dívat se na naši nedávnou minulost s nadhledem a osobitým humorem.

Jako antiteze proti V. Klausovi působí rozhovor s Petrem Pithartem. Události, které V. Klaus chápe jako nezvratitelný dějinný vývoj (např. rozdělení Československa), oceňuje (opoziční smlouvu) či kritizuje (politiku Evropské unie), vidí P. Pithart velmi odlišně. P. Pithart jako první český polistopadový předseda vlády se hodně věnuje změnám, k nimž došlo v devadesátých letech, a přemítání o tom, kam se zvrátil polistopadový vývoj. Velmi ho trápí rozpad Československa i to, jak říká, že v národním domě se Češi ocitli sami bez možnosti sebereflexe poskytované ostatními národy. Jistou útěchu mu nabízí Evropská unie, která ale stále čeká na svůj velký příběh, aby své existenci dala hlubší smysl, než je volný trh. Právě tento příběh by mohl nahradit narativy jednotlivých národních států, které se podle P. Pitharta do značné míry přežily.

Pavel Rychetský v sobě nezapře soudce a právníka. Ostatně, jak sám poznamenává, právě v této oblasti spatřuje svoji životní úlohu, nikoli v politice. Čtenáři ve svých výpovědích nejen poodhaluje fungování Ústavního soudu, např. během dobře známé kauzy Melčák, ale zamýšlí se i nad rolí práva a právního systému v české společnosti a politice. P. Rychetský s povzdechem konstatuje, že v dnešní době právo nahradilo kdysi nezpochybnitelnou roli morálních autorit. Paradoxně to však s sebou nese i některé současné problémy, které se projevují jak zavalením soudů – o rozšíření jaderné elektrárny Temelín bude nakonec stejně rozhodovat Ústavní soud, prorokuje P. Rychetský –, tak chutí občanů jít do sporů i kvůli malichernostem, které by v minulosti před soud nepřišly. I on lituje rozpadu Československa – zejména proto, že zanikl federální parlament, který politické strany nutil hledat kompromisy.

Stejně jako u V. Klause také u Miloše Zemana čtenář záhy v odpovědích rozpozná jeho nezaměnitelný styl, tak charakteristický jeho

známými bonmoty. Současný prezident zůstává takový, jak ho česká veřejnost zná řadu let. Lidi i události podrobuje tvrdé a otevřené kritice a dokazuje konzistenci svých názorů, ať už jde o iluzi, že existuje nějaký politický střed, o návrhy na překonání hospodářských krizí či o úlohu Evropské unie a České republiky v ní. Za značný problém dnešní politiky považuje M. Zeman vyprázdněnost tradičních politických stran, které se podle něj v mnoha případech staly spíše útočištěm pro neschopné aparátčiky než líní skutečných politiků. Neztrácí ale tak docela naději a jako možnou cestu nápravy vidí postupné prosazení politiků, kteří vyrostli na komunální a krajské úrovni. Prezident čtenářům také připomíná, že navzdory všem změnám v dnešní politice se pojmy jako levice či pravice nepřežily a nepřežijí.

Rozhovory vznikaly v průběhu roku 2014, z velké části při osobních setkáních. Je třeba zdůraznit, že případné následné zásahy do textu ze strany účastníků byly jen kosmetického rázu a že neměnili ex post své výroky. Pokud jde o rozsah, ten je u všech rozhovorů přibližně stejný, jedinou výjimkou tvoří interview s Milošem Zemanem, který s menším rozsahem – kvůli své časové vytíženosti a požadavkům včasného vydání knihy – souhlasil.

Závěrem bych chtěl poděkovat Václavu Klausovi, Petru Pithartovi, Pavlu Rychetskému a Miloši Zemanovi za trpělivost, vstřícnost a čas, které byli ochotni této knize rozhovorů věnovat. Věřím, že pro řadu čtenářů budou jejich výpovědi a vzpomínky, tak jako pro mne, svébytným a osobitým pohledem na období novodobých českých dějin.

Tyto rozhovory by však nikdy nemohly vzniknout nebýt mých kolegů a kamarádů ve Filosofickém ústavu Akademie věd ČR a v deníku *Právo*. Nemám prostor pro to, abych poděkoval každému jednotlivému filosofovi, redaktorovi, editorovi, fotografovi, grafikovi, lamači, korektorovi, jichž si velmi cením, omezím se tedy jen na krátký výčet jmen.

Filosofickému ústavu bych chtěl poděkovat za veškeré zázemí při vzniku této knihy, kolegům z nakladatelství Filosofia za jejich ochotu udělat vše pro to, aby kniha k 25. výročí sametové revoluce vyšla. Jejich zásluhou je, že spatřila světlo světa v tak krátkém čase. Jmenovitě pak chci poděkovat řediteli Centra globálních studií při Filosofickém ústavu Marku Hrubcovi za cenné rady a léta podpory.

Obrovský dík patří šéfredaktorovi *Práva* Zdeňkovi Porybnému. Vážím si ho nejen jako často drsného šéfa a novináře, ale především jako člověka s dobrým srdcem, který mě dokázal vždy podržet. Jedním dechem chci zároveň poděkovat zástupci šéfredaktora a vedoucímu politického oddělení *Práva* Robertu Denglerovi za novinářskou školu mého života. Neznám mnoho lidí tak sečtělých, pracovitých, pohotových, skromných a férových, jako je on. Zejména mu chci poděkovat za bezbřehou trpělivost s mojí tvrdohlavostí. Další poděkování patří Nadě Adamičkové, jí vděčím za ne jeden úspěšný článek a ne jednu říznou otázku do rozhovoru. Vždy mi byla nablízku v práci i mimo ni, její hlášky a vtipy se pro mě staly legendární. Naďa společně s Majkou Königovou tvoří nerozdělitelnou dvojici našich parlamentních zpravodajek, a tak stejně velké poděkování patří samozřejmě i jí. Ve výčtu lidí z redakce *Práva* nesmím opomenout zmínit Oldu Dandu, se kterým sice v práci už přes pět let sedíme zády k sobě, což ale nic nevypovídá o našem kamarádském vztahu. Vždy mě dokázal překvapit nejen svými ironickými hláškami, ale i schopností najít na všem a na všech něco dobrého. Veliký dík patří také Janě Burianové za pomoc s přepisováním rozhovorů nejen do této knihy.

Mamutí dík patří mému dobrému kamarádovi Honzovi Wintrovi za jeho cenné poznámky, rady, připomínky a podporu. Bez jeho přispění by vznik této knihy byl mnohonásobně komplikovanější a delší.

Závěrem bych chtěl poděkovat své rodině a zejména svým rodičům za všechno, co pro mě udělali. Ten výčet by byl delší než celá tato kniha rozhovorů.

Jan Rovenský